

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קעו

ערש"ק פרשת מצורע ה'תשס"ח



פתח דבר



בעזרהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת מצורע, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קעו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

353 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017



תוכן העניינים

מקרא אני דורש

“בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם. . ועל ידי הנגע נותן הבית ומוצאן” (רש”י); הטעם שנקט אמוריים דוקא ולא כנענים.

(ע”פ לקוטי שיחות חלק לב עמ’ 91 ואילך)

יינה של תורה

הסברה נפלאה בשייכות תוכן פרשת מצורע לחודש ניסן, חודש הגאולה ממצרים; הסברת מארז”ל שבזכות האמונה נגאלו ממצרים – שייכות המיוחדת בין האמונה לגאולה.

(ע”פ לקוטי שיחות חלק א עמ’ 239 ואילך)

חידושי סוגיות

בהא גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות – יביא קושיית המהרש”א דהחוטא נשכר, ויבאר כוונת הש”ס שזהו כיון שהזדונות הם סיבת התשובה / ידקדק בל’ הש”ס ויסיק, דלא רק לגבי הגברא נחשבים לזכות אלא שהחפצא עצמה נתהפכה / יפלפל בהנפק”מ לדינא בין תשובה מיראה ומאהבה, ויוכיח מדיני קידושין דכמה דרגות בתשובה מאהבה / יבאר דגדר “נעשו כזכיות” הוא בדוגמת הכשר מצוה, ויפלפל בגדרי הכשר מצוה / יקשה היאך נעמיס לומר דמעשה עבירה עצמו סופו להיות זכות, ויבאר על פי מה שמצינו בדיני דשיל”מ / יסיק דעפ”ז נמצאת מעלה בתשובה יותר מכל דיני התורה לענין “חלות” למפרע.

(ע”פ לקוטי שיחות חלק כז עמ’ 107 ואילך; חלק יז עמ’ 182 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ”ק אדמו”ר מוהריי”צ מליובאוויטש נ”ע במעלת היהודים הפשוטים ועבודתם את ה’.

(אגרות קודש חלק ד עמ’ קמז ואילך)

מקרא אני דורש

מטמוניות זהב דאמוריים

”בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם. . ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן” (רש”י); הטעם שנקט אמוריים דוקא ולא כנענים

א. ”כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזתה, ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם” (פרשתנו יד, לד).

ופירש רש”י: ”ונתתי נגע צרעת – בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן”.

והנה, מקור דברי רש”י הוא לכאורה במדרש רבה כאן (ויקרא רבה פ”ז, ו); אבל רש”י משנה מלשון המדרש:

במדרש נאמר ”כיון ששמעו כנענים שישראל באים עליהם עמדו והטמינו ממונם” – ואילו רש”י שינה וכתב ”לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות” וכו’. והיינו, שבמקום ”כנענים” שהוא שם כללי לכל יושבי הארץ (ראה פרש”י בא יג, ה) – נקט רש”י דוקא ”אמוריים”.

ואפשר לומר שמקורו דרש”י הוא בגמרא בבא מציעא (כה, ב), ששם איתא (לענין מציאה): ”מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו”, של המוצא, והטעם – כי ”יכול לומר

לו (לבעל הגל או הכותל) של אמוריים הן" (שמציאה זו טמנו האמוריים עוד לפני כיבוש הארץ, ואינה שייכת לבעל הגל או הכותל). הרי שהגמרא דייקה בנידון דידן להזכיר "אמוריים", ולא "כנענים" סתם.

אבל עדיין אינו מחוור, כי רש"י בא ליישב "פשוטו של מקרא", והרי במקרא נאמר במפורש "כי תבואו אל ארץ כנען" – ומשמע בפשטות שהמדובר על "כנענים" בכלל; ואם שינה רש"י מלישנא דקרא (ומלשון המדרש על אתר) והדגיש דוקא "אמוריים", על כרחך צריך לומר שיש אסמכתא לשינוי זה (לא רק בגמרא, אלא) במקרא גופא.

ב. ויש לומר:

השייכות המיוחדת של "אמוריים" לכאן (שלכן משנה רש"י מ"כנענים" ל"אמוריים") מובנת מהמפורש בקרא לעיל – שהכתוב מפרט את ה"אמורי" בתור יוצא מן הכלל דיושבי ארץ כנען:

בהבטחת הארץ כברית בין הבתרים נאמר לאברהם (פרשת לך טו, טז): "ודור רביעי ישובו הנה, כי לא שלם עון האמורי עד הנה". דאף שבפסוקים שלאחרי זה נמנו עשר אומות שעתידיים בניו לרשת את ארצם, והאמורי הוא רק אחת מהן, מכל מקום, את קביעת זמן השיבה לארץ ("ודור רביעי ישובו הנה") תולה הכתוב ב"שלם עון האמורי" דוקא.

ומעתה יתבאר הדגשת רש"י על "האמוריים": מכיון שבזמן יציאת מצרים כבר ישנו "דור רביעי (ש) ישובו הנה", הרי ידעו האמוריים שעונם נשלם ("שלם עון האמורי") וכבר הגיע זמן האמורי "להיות משתלח מארצו" (כלשון רש"י פרשת לך שם). ומטעם זה התחילו תיכף לאחרי יציאת מצרים להטמין זהבם, כי ידעו שכבר בא הזמן הקבוע לשיבת זרעו של אברהם לארץ זו.

ג. אמנם צריך להבין, מה באמת הקשר המיוחד של דברי הכתוב כאן – עם אותו פסוק כברית בין הבתרים ששם נזכר "עון האמורי"?

כלומר:

אמנם לענין העוון מצאנו הדגשה מיוחדת על "האמורי" דוקא, שלכן נגזר עליו "להיות משתלח מארצו" (יותר משאר אומות. (וראה רמב"ן ומשכיל לדוד פ' לך שם)) – אך לענין עצם הכיבוש דארץ כנען מידי יושביה אין הבדל לכאורה בין יושבי ארץ כנען, ומפורש אמר הכתוב בקריעת ים סוף (בשלה טו, טז ובפרש"י) "נמוגו כל יושבי כנען", "אמרו: עלינו הם באים לכלותינו ולירש את ארצנו"!

ואם כן, למה צריך רש"י לקשר את ענין המטמוניות בבתים עם זה ש"שלם עון האמורי" (ולכן כתב "אמוריים" דוקא), ואינו מפרש בפשטות, ש"כל יושבי כנען" ("כנענים" סתם)

לקראת שבת

ז

הטמינו מטמוניות בגלל שידעו (לאחר קריעת ים סוף, ועוד יותר – לאחר מלחמת סיחון ועוג) שעתידיים ישראל לבוא ולירש את ארצם!

ד. והביאור בזה:

הטמנת הממון יש בה דבר והיפוכו: מחד גיסא, הרי זו הוכחה, כמובן, על פחדם ומוראם שיגורשו מבתיהם וארצם; אבל לאידך, מעשה ההטמנה מורה שאין הם מתייאשים לגמרי ועדיין תקוה בלבם שסוף סוף יחזרו לבתיהם וימצאו המטמוניות שהטמינו.

ולכן לא רצה רש"י לפרש שעצם יראת הכנענים מבני ישראל ("נמוגו כל יושבי כנען" – בעקבות קריעת ים סוף וכו') היא היא הסיבה שבגללה הטמינו את ממונם, דאי משום הא, מהי התועלת בהטמנת הממון כאשר הם עתידיים להיגרש מהמקומות שבהם הטמינו?

[ודוחק גדול לומר שכוונתם בהטמנה היתה רק כדי שממונם לא יגיע לבני ישראל, בבחינת "גם לי גם לך לא יהיה"].

ומטעם זה למד רש"י לקשר ענין הטמנת הממון עם זה ש"שלם עון האמורי" – שדוקא לפי זה יתבאר הטעם שהטמינו ממונם:

האמוריים אמרו לעצמם, שמכיון ש"זכות" הישיבה בארץ תלויה בהנהגתם של יושביה – שלכן לא נשתלח האמורי מארצו עד ששלם עונו – הרי כשם שהם (האמוריים) עומדים להיגרש מארצם מחמת עוונותיהם, כך יתכן שבני ישראל ישתלחו מן הארץ על ידי עוונותיהם הם (וכמפורש בכמה כתובים על דרך זה);

ולכן "הטמינו מטמוניות של זהב", אולי במשך הזמן ישתלחו בני ישראל מהארץ ויחזרו הם לבתיהם וימצאו אותם המטמוניות.



יינה של תורה

”בזכות האמונה נגאלו ממצרים”

הסברה נפלאה בשייכות תוכן פרשת מצורע לחודש ניסן, חודש הגאולה ממצרים; הסברת מארז”ל שבזכות האמונה נגאלו ממצרים – שייכות המיוחדת בין האמונה לגאולה

א. בקביעות שנה זו קוראים פרשת מצורע בחודש ניסן, זמן יציאת מצרים. ומכיון שאין כל דבר הנקרה ח”ו בעולם, וכל הענינים מסובכים המה מאת השי”ת בהשגחה פרטית – מסתבר לומר שיש שייכות בין תוכן הפרשה לחודש ניסן, זמן יציאת מצרים. וכפי שיתבאר לקמן.

ויובן זה בהקדים הא דאמר רז”ל (יל”ש הושע רמז תקיט) שבזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים; ולפום ריהטא, צריך ביאור מהו החידוש המיוחד בהא דאבותינו האמינו בה’, שבעבור זה זכו להיגאל – והלוא ההכרה במציאות הבורא מוכרחת היא גם מצד השכל הפשוט, דכאשר מתבוננים בכך ש’אין דבר עושה את עצמו’ מגיעים להכרה שישנה מציאות המנהיגה את העולם, ועד שאפי’ אומות העולם מכירים במציאות הבורא !

ועוד צריך ביאור:

מדברי חז”ל אלו משמע שישנה שייכות תוכנית בין ענין האמונה ליציאת מצרים, שכן האמונה היא הסיבה להא ד”נגאלו אבותינו”. וצ”ב, מהו הקשר בין אמונת אבותינו להא דנגאלו ?

לקראת שבת

ט

ב. והביאור בזה, דחז"ל דייקו בלשונם לומר "בזכות האמונה". כלומר, אין המדובר כאן בהשגה במציאות הבורא, אלא אמונה דוקא. וזהו החילוק בין ישראל לאומות העולם – דאצל האומות העולם הכרה זו נובעת מחמת השגה שכלית, וכנ"ל. אבל אצל בני ישראל הכרה זו נובעת מחמת האמונה דוקא, למעלה מהשגה.

ביאור הענין:

גדר מציאותם של אומות העולם שייך ל"עולם" ו"טבע", ולכן גם ההכרה שלהם במציאות השי"ת באה רק מצד מה שהעולם מכריח (הכרח שכלי, כנ"ל) את מציאות הבורא. ונמצא, ששייכותם לאלקות היא רק באופן מוגבל – אלקות המוכרחת מצד גדרי העולם, ותו לא.

משא"כ בני ישראל, הנה בעצם מציאותם קשורים ומיוחדים המה עם השי"ת. ולכן ההכרה שלהם במציאות הבורא באה (לא מצד גדרי העולם, אלא) מצד ה"אלקות" עצמה, למעלה מהגבלות הטבע והעולם.

[דוגמא גשמית לזה:

ישנו חילוק גדול בין הדברים שהאדם מבין לדברים שאותם הוא רואה – דכאשר הוא מבין בשכלו דבר-מה, הרי הדבר מתגלה אליו רק לפי ההבנה האישית שלו בדבר, ולא כפי שהדבר הוא מצד עצמו. ונמצא שגילוי הדבר בא באופן מוגבל; משא"כ דבר שהאדם רואה, אין זה מצד המציאות (השכל) שלו, אלא מצד שהדבר בעצמו מתגלה אליו. ובמילא, הדבר מתגלה בטהרתו – ללא הגבלות].

ג. לפי זה, נמצא חילוק גדול בין בני ישראל לאומות העולם ב"השקפה" על עניני העולם:

מחמת שמציאותם של בני ישראל היא מציאות אלקית בעצם – אזי הם רואים את הנהגת העולם (לא כדבר טבעי ורגיל, אלא) כדבר שבא מצד רצון השי"ת; דכשם שבנס גלוי שאין לו כל אחיזה בטבע, אין כל ספק שהדבר הגיע מאת השי"ת – כמו-כן בני ישראל רואים את עניני הטבע, כדבר שבא מאת השי"ת.

וזהו מה דאיתא בירושלמי (הובא בתורה אמונת – שבת לא, א): "שמאמין בחי העולמים וזורע". דבפשוטו תמוה, מה ענין אמונה בה' לזריעת גרעין באדמה – והלא אפילו הכופרים שאינם מאמינים במציאות השי"ת, כאשר הם זורעים גרעין באדמה הוא צומח לאחר מכן, שכן זהו ענין טבעי בתכלית?

אלא הענין הוא, כנ"ל, שמציאותם של בני ישראל אינה שייכת לחוקי ותכונות הטבע כלל. ולכן, גם כשיהודי זורע גרעין באדמה, שהוא דבר טבעי לכאורה – מ"מ, היהודי לא יעשה כן מצד חוקי הנהגת הטבע, משום שלדידו אין לטבע כל תפיסת מקום. אלא עושה

לקראת שבת

י

כן רק מפני שבוטח ו"מאמין בחי העולמים" שהזריעה שלו תצמיח.

משא"כ אומות העולם, הנה בכל פרט ופרט בעולם יחפשו למצוא את נקודת ה"טבע" שלו, היינו, מה שהדבר מחוייב מצד תכונות וחוקי הטבע. ורק אם מדובר בנס גלוי שאין לו כל מקום ואחיזה בגדרי הטבע – יוכרחו להודות שהדבר הגיע מאתו ית'.

והנה, כאשר מחפשים לראות בכל דבר את נקודת ה"טבע" שלו – ניתן להתכחש אפילו לניסים גדולים, ולומר שהם באים מחמת הטבע. שכן, בכדי שתהיה בחירה חפשית מוחלטת, ניתנה מלמעלה אפשרות לטעות אפילו בניסים גדולים, וכמארז"ל: "כתוב הרוצה לטעות יטעה".

ולדוגמא, נס קריעת ים-סוף שהיה מהניסים הגדולים, ועד שאמרו עליו חז"ל את הלשון "קשה": איתא במכילתא שבשעת קריעת ים-סוף כל מים שבעולם נבקעו. וזהו הטעם שנפל על אומות העולם אימה ופחד, משום שחקרו את הסיבה לבקיעת המים שלהם ומצאו שזה בסיבת בני ישראל; אבל מ"מ, היה אפשר להכחיש את הנס – כי מכיון שלא רק הים נבקע, אלא כל המים שבעולם נבקעו באותה שעה, היה נתינת מקום לטעות ולומר שזהו תופעה טבעית].

ד. ולפי"ז יבואר השייכות בין אמונת אבותינו להא דנגאלו – "בזכות האמונה נגאלו אבותינו":

מבואר בחסידות, שענינה של "מצרים" הוא מלשון מיצרים וגבולים; ובזה גופא ישנם שני אופנים: (א) מצרים דקדושה – כאשר אכן נרגש האור האלקי, אבל באופן המוגבל לפי גדרי העולם והטבע (ע"ד האמונה של אומות העולם, כנ"ל). ומזה משתלשל (ב) מצרים דקליפה – כאשר שוכחים לגמרי על אלקות, ושקועים במ"ט שערי טומאה.

ולכן, בכדי לצאת מ"מצרים דקליפה", יש לצאת תחילה מ"מצרים דקדושה" – להאמין במציאות הבורא ית' (לא מצד גדרי הטבע והעולם, כבאומות, אלא) מצד האלקות עצמה שלמעלה מגדרי הטבע והעולם, ועי"ז לראות בכל עניני העולם את נקודת האלקות שבהם (כנ"ל בנוגע לאמונת ישראל).

ואכן, איתא בנוגע לישראל במצרים, שגם בדברים הגשמיים שבהם ישראל השתוו, להבדיל, לאומות העולם – הנה "היו ישראל מצויינים שם". וזהו מה ש"בזכות האמונה", בזכות שראו בכל עניני העולם את נקודת האלקות שבהם – "נגאלו אבותינו ממצרים".

ה. והשתא יש לבאר את השייכות לפרשתנו:

בפרשתנו מסופר אודות הנגעים; והנה, ידועים דברי הרמב"ם בנוגע לנגעי בגדים ובתים: "אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע", ומפרט את באריכות את

לקראת שבת

יא

הסדר בזה: "שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו כו' משתנין כלי העור שבביתו וכו' וכו'".

והיינו, דבענין הנגעים ראו בבירור שאין זה "תופעה טבעית" – אלא הדבר מכוון מלמעלה, בכדי "להזהירן מלשון הרע". וכך הוא בכל פרט ופרט בעניני העולם, אשר בני ישראל לא רואים זאת בתור ענין טבעי, אלא מאמינים שהדבר בא מאת השי"ת בהשגחה פרטית.



חידושי סוגיות

גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות

יביא קושיית המהרש"א דהחוטא נשכר, ויבאר כוונת הש"ס שזהו כיון שהזדונות הם סיבת התשובה / ידקדק בל' הש"ס ויסיק, דלא רק לגבי הגברא נחשבים לזכות אלא שהחפצא עצמה נתהפכה / יפלפל בהנפק"מ לדינא בין תשובה מיראה ומאהבה, ויוכיח מדיני קידושין דכמה דרגות בתשובה מאהבה / יבאר דגדר "נעשו כזכיות" הוא בדוגמת הכשר מצוה, ויפלפל בגדרי הכשר מצוה / יקשה היאך נעמיס לומר דמעשה עבירה עצמו סופו להיות זכות, ויבאר על פי מה שמצינו בדיני דשיל"מ / יסיק דעפ"ז נמצאת מעלה בתשובה יותר מכל דיני התורה לענין "חלות" למפרע

א.

יביא קושיית המהרש"א דהחוטא נשכר,

ויבאר כוונת הש"ס שזהו כיון שהזדונות הם סיבת התשובה

איתא ביומא (פו, ב): "אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות, שנאמר (יחזקאל לג, יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחי" (על כל מה שעשה ואף על העבירות (רש"י)). היינו שהזדונות שהביאוהו לידי מעלת התשובה ייחשבו עתה לזכיות. ומעין זה מצינו ענין ה"נגעים" שנתפרש בפרשתנו, שב' הפכיים היו בו. דמחד גיסא, טומאת נגעים היתה טומאה החמורה ביותר, ודינה¹ שהמצורע יוצא חוץ לג' /

(1) ראה פסחים סז, א. תו"כ (ורש"י) תזריע יג, מו.

לקראת שבת

יג

מחנות, ומחוייב לפרוש אפי' משאר טמאים², "שלא יהו טמאים אחרים יושבים עמו"³ (ובספר יצירה (פ"ב מ"ד): אין ברעה למטה מנגע). ומאיך גיסא, כבר הביא הרמב"ם בס' היד (סוף הל' טומאת צרעת⁴), דנגעים אינם "ממנהגו של עולם" (דבר טבעי), רק "אות ופלא הי' בישראל כדי להזהירן מלשון הרע", היינו שמן השמים נוצרו הנגעים על מנת שיבוא האדם על ידם למעלת התשובה.

והנה, המהרש"א הק' בזה בחדא"ג, דלכאורה נמצא חוטא נשכר. ותי', דכמבואר בסוגיין זהו דוקא בעושה תשובה מאהבה, שאז "ודאי דעושה תשובה גמורה ומוסיף במעשיו הטובים יתר מכדי הצורך לגבי אותו עון והרי אותו מעשים טובים שמוסיף הם נעשים לו כזכיות וקרא דמייתי מוכיח כן שנא' ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חי' וגו'⁵ דמשמע משפט וצדקה שהוסיף לעשות על תשובתו עליהם חי' יחי'".

ולכאורה אין תירוצו מחוור, דהא לשון הש"ס הוא זדונות נעשו לו כזכיות, דמשמע שאין הכוונה לענין זכיות אחרות המתווספות מחמת הזדונות, רק שהזדונות עצמן נעשים כזכיות⁶, והדרא קושיין לדוכתא דנמצא חוטא נשכר.

ולכאורה נראה לבאר, דלזה גופא נתכוון הש"ס⁷ ב"זדונות נעשו לו כזכיות", דכיון שהוספת מעשים הטובים באה ממה שנשתנה האדם ועשה תשובה על זדונותיו, וא"כ הו' הזדונות סיבת התשובה מאהבה והזכיות. וע"ד הא דמצינו לענין שטר⁸, דאף שסתם שטר בחזקת כשרות – שטר שיצא עליו כבר ערעור ונתקיים בבי"ד, תוקפו יפה מסתם שטר שלא יצא עליו ערעור מעולם⁹. שנמצא הערעור גורם לתוקפו של שטר¹⁰.

ב.

ידקדק בל' הש"ס ויסיק דלא רק לגבי הנכרא נחשבים לזכות אלא זהו בחפצא עצמה אבל אין די בביאור זה, ובהקדם הדקדוק בלשון הש"ס בדברי אגדה הללו, מה שנקטו

הערה 28.

(7) אבל ראה פרש"י שם ד"ה "עליהם (חיו) יחי', על כל מה שעשה ואף על העבירות".

(8) ראה טושו"ע חו"מ ר"ס מו.

(9) ולהעיר מהדיעה וההסברה בטור ושו"ע שם (ס"ז) סמ"ע שם (סקכ"ב) דמקיימין שטר רק משטר שקרא עליו ערעור והוחזק, שאז דקדקו בקיומו, אבל לא משטר שקיימהו בלא ערעור.

(10) להעיר מלקו"ד חלק ג' ע' 780 דע"פ הלכה נמצא "אז די שטארקייט פון דעם שטר הייבט זיך אן פון דער צייט פון דעם ערעור".

(2) בנוגע למצורעים אחרים – ראה לקו"ש חכ"ב ע' 74 ובהערות שם.

(3) פסחים שם. רש"י תזריע שם. וראה תו"כ ופי' הראב"ד שם. לקו"ש שבהערה הקודמת.

(4) וכ"ה בכ"מ. וראה לקו"ת תזריע ד"ה אדם. – וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 72. וש"נ.

(5) כן הובא בחדא"ג (ובגמרא תיבת "חי" הוא בחצאי עיגול). אבל בכתוב הנ"ל "הוא יחי", וראה פסוק טז. ושם יח, כז"כ. כפות תמרים ליומא שם.

(6) והל' "כזכיות" (בכ"ף הדמיון) – ראה לקמן

לקראת שבת

"נעשו לו זכויות", ולא אמרוהו בסתם "זדונות נעשו זכויות" 11 – דלכאורה הי' נראה לפרש בזה, שבזה הדגישו חז"ל לומר דחידוש זה קאי רק בהגברא¹². פירוש, דהזדונות עצמם ("ה"חפצא") ודאי נשארים להקרא "זדונות" וחשובים המה דבר איסור¹³, ורק שלגבי הגברא הלזה, כיון שזדונות הללו הביאו אותו לידי מעלת התשובה¹⁴, קרויים המה לגביו "זכויות" (דכשם שע"י "זכויות" סתם מתעלה האדם בעבודת קונו, אף "זדונות" הללו הביאוהו לידי תשובה¹⁵).

איברא, נראה לדייק מל' חז"ל זה עצמו דאף לענין החפצא נעשה שינוי ע"י התשובה, דהא אמרו "זדונות נעשו", היינו שהזדונות עצמם נעשו זכויות.

[וכן יש להוכיח מהמבואר בענין זה בכמה ספרים – דיש לבארו באופן אחר קצת, דהנה, לענין דברים אסורים מבואר, דטומאתם ואיסורם אינה באה לידי היתר לעולם, עד לימות המשיח שבימיו "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב). ומצינו שהשוותה תשובה לימי המשיח – בס' תניא קדישא (פ"ז): " . . . משא"כ במאכלות אסורות וביאות אסורות שהן מג' קליפות הטמאות לגמרי, הם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם, ואין עולין משם עד כי יבוא יומם ויבולע המות לנצח כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ או עד שיעשה תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו זכויות ממש כו". וא"כ י"ל, דכשם שבימים העתידיים תיבטל טומאה מן העולם ותשתנה אף ה"חפצא" שהיתה קשורה ע"ע ברע"ב¹⁶, ה"ה בתשובה שעל ידה אף החפצא דזדונות נהפך לזכויות¹⁷.

וביאור ב' ה"זכויות" שנמצאו כאן הן בנוגע להגברא והן בנוגע להחפצא, מבואר אף הוא שם, וז"ל: "תשובה גדולה כ"כ שזדונות נעשו לו זכויות ממש, שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה כו' וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וצ"י להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ צ"י וצלמות כו' ולזאת צמאה נפשו כו' שזדונות נעשו לו זכויות הואיל ועי"ז בא לאהבה רבה זו". היינו, דנעשה עילוי הן בהגברא, שע"י הזדונות "צמאה נפשו", והן בהחפצא דזדונות "הואיל ועי"ז בא לאהבה רבה זו".

14 ראה תניא פ"ז (יב, א) "הואיל ועי"ז בא לאה"ר זו". אבל שם הוא כהטעם ע"ז שהזדונות עצמם נעשו זכויות, ע"ש. וראה בארוכה לקו"ש ח"י"ז ע' 187 ואילך.

15 ראה לקו"ת אחרי כו, ג.

16 להעיר מהשקו"ט דהאיסור חל על הצורה ולא על החומר (מפענ"צ פ"א (ס"ח-ט. ועוד). וש"נ) ובכל אופן – לא על חומר ההילוי. – וראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי תשד"מ (ע"פ לקו"ת חוקת נו, ד ואילך).

17 ראה גם (בארוכה לקו"ש ח"י"ז שם (ע' 184 ואילך). וש"נ.

11 בע"ח שמ"ט ספ"ח "הזדונות הנעשות זכויות" – ושם מפרשו בהחפצא דהזדונות. וראה לקמן בפנים.

12 להעיר ממשנ"ת עד"ז (לקו"ש ח"ד ע' 1351) בנוגע ללשון חז"ל (יומא עב, ב) שהתורה "נעשית לו כו'", כי התורה עצמה אינה מקבלת טומאה (ברכות כב, א). אבל ראה סה"מ – מלוקט ח"א ע' קנה הערה 47. ע"ש.

13 ראה לקו"ש ח"ג ע' 985 ובהערות שם (ועוד) בנוגע לאכילת דבר איסור בהיתר (במקום פקו"נ וכיו"ב).

לקראת שבת

טו

וא"כ ביאור הנ"ל משטר שיצא עליו ערעור – אינו. דהא הערעור גורם עליו רק בהשטר, ובנדוד נוכל רק לומר שע"י ה"זדונות" בא הגברא לידי עליו במה שעשה תשובה¹⁸. ולעיל נת', שהחפצא דזדונות אף היא נהפכה¹⁹. ועכצ"ל הפירוש בזה דזדונות שהביאו לידי תשובה – שהם עצמן נעשו זכיות.

ג.

יפלפל בהנפק"מ לדינא בין תשובה מיראה ומאהבה, ויוכיח מדיני קידושין דכמה דרגות בתשובה מאהבה

והנה, בסוגיין נת' דדוקא בתשובה מאהבה נעשו הזדונות לזכיות, משא"כ בתשובה מיראה שנעשו רק כשגגות. דלענין תשובה מאהבה "נעקר עונו מתחילתו" (פרש"י ד"ה כאן מאהבה), אבל בתשובה מיראה שעל"י הובא הכתוב (הושע יד, ה) "ארפא משובתם", הוי רק "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו".

ואיכא נפק"מ לדינא בחילוק זה כמ"ש הגאון מרוגצוב (צפע"ג לרמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ב), דהמקדש אשה ע"מ שאין בה עבירות – אם עשתה אח"כ רק תשובה מיראה²⁰ (על עבירות שהיו בידה) אינה מקודשת כיון שהעבירות שהיו בשעת קידושין לא נעקרו²¹. אבל באם עשתה תשובה מאהבה, מקודשת, דעבירות שהיו בידה נעקרו מתחילה, וא"כ אף בשעת הקידושין לא ה' בה עבירות. וכהא דחילקו בש"ס (כתובות עד, רע"ב) בנוגע לנדרים ומומים: "הלכה אצל החכם והתירה (הנדרים) מקודשת, אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת", ד"חכם עוקר את הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא".

אמנם, אף בתשובה מאהבה גופא כמה מעלות ודרגות איתנהו²², דאף תשובה שעל ידה "נעקר עונו מתחילתו" אינה תכלית המעלה, דעקירה לבד היינו רק שמסתלקים הזדונות. ובסוגיין חזינן דעוד מעלה איכא שאין הזדונות מסתלקין ונעקרין רק נהפכים לזכיות.

ובפרש"י שם אינו מחלקם בג'. ובמאמר ר"ח לפנ"ז גבי תשובה מיראה כ': "מכאן ואילך כו" (כנ"ל בפנים).

(21) כן צריך לפרש ע"פ פרש"י כתובות (עד, ב) דלקמן בפנים ד"ה מכאן ולהבא, משא"כ לפי התוס' שם ד"ה חכם. אבל גם לפי התוס' "שאף עתה לאחר שנתרפאת היא נמאסת בעיניו כשזוכר שהיו בה כו". יש לפרש בנדוד" (ע"פ פרש"י הנ"ל) כיון שבתשובה מיראה "מקצת שמו עליו".

(22) ראה המפרש לרמב"ם רפ"ב מהלכות יסוה"ת ב' מדריגות באהבת ה'. ובארוכה של"ה מאמר עש"מ (מו, ב ואילך).

(18) וכן הוא לפי ביאור הכפות תמרים שם. וע"ד מ"ש הרמב"ם דלקמן הערה 29.

(19) וראה נתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב התשובה פ"ב. של"ה כח, סע"א ואילך (בהגה"ה). ובכ"ח. לקו"ש חכ"ז ע' 110 ואילך.

(20) בצפע"ג שם (בסופו) מחלק "דיש נ"מ בין ג' תשובות א' מאהבה הוה כמו חכם עוקר, והב' מיראה דהיא כמו מכה ורפואה, אך הרפואה באה קודם המכה וחיליין ובטלין כו' והג' ע"י יסורין דזה הוי מכאן ולהבא". וע"ז מביא הך דכתובות לקמן. והוא ע"פ מאמר ר"י יומא שם דלכמה ג' ופירושים מחלקם בג' – ראה חדא"ג ודק"ס שם.

לקראת שבת

ומצינו מעין הכרח להא דכמה דרגות איתנהו בזה מהלכה ערוכה בש"ס, דאיתא בקידושין (ט, טז) גבי המקדש את האשה על מנת שאני צדיק דמקודשת אפי' רשע גמור הוא "שמא הרהר תשובה בדעתו". והקשו בזה, דלכאור' ממה נפשך אינה מקודשת, דאי תשובתו מיראה הא לא נתקיים התנאי דבתשובה מיראה לא נעשה צדיק ד"מקצת שמו עליו", ואי תשובתו מאהבה הא מעלתו גדולה מן הצדיק, דבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין²³ לעמוד²⁴ (דעת ר"א ברכות לד, ב. וכן פסק הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד), וקיי"ל לענין קדושין דאף "הטעה לשבח" [כגון שבח יוחסין שהקטין ביחוסו²⁵, או לשבח מממון – "על מנת שאני עני ונמצא עשיר"] אינה מקודשת²⁶ (קדושין מה, ב במשנה). מט, א.

והתירוץ בזה, ד"שמא הרהר (מאהבה) תשובה" היינו תשובה כזו הפועלת רק ש"נעקר עונו מתחילה אבל אינה פועלת להפך זדונותיו לזכיות, ובדרגא זו לא אמרו הא ד"במקום שבע"ת עומדין אין צ"ג יכולין לעמוד". דהנה²⁷, מעלת בע"ת על צ"ג (שלא חטא מעולם) אינה רק מחמת היתרון בכמות, שנוסף על זכיותו מצ"ע יש בידו אף הזכיות שבאו מזדונותיו, אלא גם (ובעיקר) מחמת היתרון באיכות, דזכיות הנעשים מן הזדונות הוו בסוג אחר דזכיות ואיכותם מעולה יותר מסתם זכיות. ולכך "אין צ"ג יכולין לעמוד", פירוש, דכל זכיות שיהיו אצל הצדיק אינם מגיעים למין²⁸ זכיות²⁹ הלזה (במי שעשה תשובה מאהבה באופן היותר מעולה).

ד.

באר דגדר "נעשו בזכיות" הוא בדוגמת הכשר מצוה, ויפלפל בגדרי הכשר מצוה

ויש לבאר ענין זה שנעשו הזדונות לזכיות, שהוא ע"ד מה שמצינו לדינא בענין הכשר

26 ועפ"ז צע"ק מה שהביא במועדים להלכה להרש"י שי' [ז"ל] זוין (ע' סח) בשם הראגזובי מקור להכרעת הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ד) דבע"ת גדולים מצדיקים מהא דקדושין הנ"ל – שהרי ע"פ הנ"ל את"ל דבע"ת גדול אינה מקודשת. וראה לקוטי ביאורים (לתניא) ח"א ע' עז. לקו"ש חי"ד שם ע' 363.

27 ראה דרמ"צ קצא, א ואילך.

28 ועפ"ז אולי יל"פ הל' "זכיות" – שהכ"ף הדמיון הוא (לא לגריעותא כ"א) למעליותא, כי ה"זדונות" הנעשות "זכיות" הם למעלה מזכיות מצ"ע (ראה דרמ"צ שם) והם רק "זכיות".

29 אבל ברמב"ם הלכות תשובה שם: "כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה כו' אמרו חכמים במקום שבע"ת עומדים כו' כלומר

23 בגמרא הגירסא אינם עומדים. אבל ברמב"ם שם "אין צ"ג יכולין לעמוד בו" (וכ"ה בדק"ס שם מ"גליון"), ובכ"מ בדא"ח "צ"ג אין יכולין לעמוד (שם)".

24 ראה של"ה (לו, א) דזה שנאמר בגמרא שם ו"פליגי" ר"ל הם מחולקים כל אחד מדבר בענין כפ"ע כו' צדיק גמור עדיף מבע"ת כשהוא מיראה, ובע"ת עדיף מצדיק גמור כשהוא שב באהבה", וראה הערה בסה"מ תש"ט ע' 183. לקו"ש חי"ד ע' 361 ואילך.

25 בגמרא שם "מחלוקת (ר"ש ורבנן במשנה) בשבח ממון אבל בשבח יוחסין דברי הכל אינה מקודשת", ובנדר"ד דומה לכאורה לשבח יוחסין (אף דהטעם דמתגאה עלי' (פרש"י שם ד"ה אבל) לא שייכא הכא).

מצוה (היינו פעולה המוכרחת להיעשות ע"מ שתוכל להתקיים המצוה), דכמה גדרים איכא בזה עד כמה נחשבת ההכשרה כהמצוה עצמה³⁰. לדעת ר"א (שבת קל, א) "כבודתין עזים לעשות פחמים לעשות ברזל" בשביל האיזמל למילה בשבת, שלשיטתו (רוב) מכשירי מצוה דוחין את השבת (שם קלא, א). ולמעלה מזה הא דאיתא בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) לענין הכנה והכשרה למצות סוכה ולולב, ש"העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות³¹ סוכה כו' העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות לולב כו"³², וה"ה במזוזה תפילין ציצית וכו'³³.

שבפשטות ההסברה בזה, דכיון שהתורה ציותה לקיים מצוה זו, ואי אפשר שיקיימנה אדם בלא הקדמת המעשה הלזה³⁴ – על כרחך אף מעשה זה נכלל במצוה שציותה תורה³⁵ (או יש לומר, דנעשית הפעולה עצמה בחשיבות מעין חשיבות המצוה (ולדעת הירושלמי – בסוכה וכו' נעשה זה ג"כ למצוה)).

המצוה שעיקר המצוה כו" (וראה ט"ז שם). ובסי' תרכ"ה (מרמ"א ומג"א שם): "ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה כו' מצוה הבאה לידו כו"'. וראה מכות ח, א. ובפרש"י ד"ה השתא. ולהעיר מלשון הגמרא (כתובות פו, סע"א) "אבל במצות עשה כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה כו"'. וראה הערה הבאה.

33 אף שמצות הנ"ל רק בסוכה ובציצית נאמר תעשה (ראה טז, יג. שלח טו, לח. תצא כב, יב. ראה סוכה יא, א ואילך. מנחות שם. ובכ"מ) – ראה לקו"ש ח"י"ב ע' 214. וראה ר"ח סוכה שם, ב: קציצתן זו היא עשייתן. . לקיטתו זו היא עשייתו. ולהעיר משינוי לשון הרמב"ם בסהמ"צ: בתפילין (מ"י י"ב יג): "שצונו להניח כו"': בציצית (מ"ע יד) "שצונו לעשות ציצית כו"'. במזוזה (מ"ע טו) "לעשות מזוזה כו"^א, בסוכה (מ"ע קסח) "לישב בסוכה כו"'. בלולב (מ"ע קסט) "ליטול לולב כו"'. וראה הלשון בהוצאת קאפאח במצות הנ"ל.

34 להעיר מאו"ז ח"א סי' תקפג "וסברת תלמוד ירושלמי כו"'.
35 להעיר מצפ"ע על הרמב"ם הלי' שבועות פ"ה הט"ו.

מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשין יצרם יותר מהם". ומשמע שהמעלה הוא מצד הגברא דבע"ת עצמו, ולא מצד החפצא שיש לו גם זדונות כזכיות.

30 להעיר מלקו"ש ח"י"ב ע' 196 ואילך. וראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 235 ואילך.

31 החידוש בזה על דעת ר"א הנ"ל במכשירין, דלר"א הרי חשיבות המצוה שמצינו שיש בהם הוא רק בזה שדוחה שבת, ונשארו בגדר מכשירין, משא"כ להירושלמי שמברך וציונו. ואף שבסוכה י"ל הסמיך על מש"נ חה"ס תעשה (ראה טז, יג) הרי בלולב ל"נ זה. וראה לקמן הערה 33.

32 וגם להבבלי דאינו מברך בשעת עשייתן (סוכה מו, א. מנחות מב, ב. ראה תוד"ה ואלו שם (ובכ"מ בראשונים) "וחולק על הש"ס שלנו") י"ל שזהו רק בנוגע לברכה אבל גם לש"ס דילן הוי מצוה – ראה מנחות שם "וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה כגון תפילין כו" (וראה שם ע"א). וברמב"ם הלי' ברכות פ"א ה"ח "כל מצוה שיש אחר עשייתה ציווי אחר כו' כגון העושה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפילין או מזוזה", ובשו"ע אדה"ז סי' תרמ"א ס"א בסוכה: "לפי שעשייתה אינה גמר

א) ובטור יו"ד ר"ס רפה "מע כו" אבל במנין המצות בתחלת היד "לקבוע מזוזה", ועד"ז בהכותרת להלי' תפילין ומזוזה כו'. ובהלכות מזוזה פ"ה ה"ז "שקביעתה זו היא המצוה". ולהעיר משו"ע אדה"ז (או"ח סכ"ה ט"א): "יכוון בהנחת תפילין שצונו הקב"ה לכתוב כו"'. וראה ביאור הרי"ף פנעלג לרס"ג (חי"ג) מילואים ס"ד. ואכ"מ.

לקראת שבת

ולמעלה מזה מצינו בעבודת המקדש, ובפרט בהולכת הדם למזבח, דאף שההולכה היא רק בשביל מצוה דזריקת דם על המזבח, קיי"ל³⁶ דההולכה עצמה חשובה בגדר עבודה³⁷ עד שמחשבה פוסלת בה³⁸. ובכללות יותר מצינו עבודה שהיא מעין הכשרה, עבודה שאינה תמה³⁹—דיניי וגדריי" כעבודה ורק שאינה "עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר" (כיון שיש אחרי' עבודה), וכן אין זר מחוייב מיתה אם עבד עבודה זו.

ועל דרך זה י"ל בנדודי, דכיון שאופן היותר מעולה בתשובה אפשר לבוא רק ע"י הזדונות (ועיי' אף הזכיות שלאח"ז מעולות יותר), נתעלו הזדונות עצמן בגדר זכיות, בדוגמת מכשירי מצוה.

מיהו, לכאורה אין ביאור זה מספיק, דמכשירי מצוה הא אינם נהפכים להיות מצוה ממש, ואפי' לדעת ר"א נשאר גדרם בשם מכשירין. ואף להירושלמי דעשיית סוכה ולולב מצוה היא ומברכין עלי' אק"ב וציונו, מ"מ זהו רק מצות עשיית סוכה אבל אינו המצוה דבסוכות תשבו. וכן הולכת דם למזבח אינה עבודה תמה.

ועוד ועיקר, בכהנ"ל הוא הכנה ופעולה שהיא בסוג המצוה הזו ושייך למצוה זו גופא, שעושה סוכה ולולב כו', וכן שמוילך דם למזבח. משא"כ בנדודי הלא הפעולה שעשה הפכית היא מענין הזכיות, ואעפ"כ אמרינן שנעשו עצמם זכיות.

וביותר יוקשה, דהא אף במכשירי מצוה שהן רשות ואין בהם איסור, כחרישה וזריעה וכל סדר "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך" שמבלעדם א"א לקיום מצות הכרוכות בהן כתרומות ומעשרות כו', לא מצינו שחשיבותם כמצוה ואף לא כמכשירי מצוה⁴⁰. וי"ל שהטעם לזה, כיון שלדעת רשב"י (ברכות לה, ב) אין הדבר רצוי — "אפשר אדם חורש כו' וזורע כו' תורה מה תהא עלי'". ומיני' — דאף לדעת רבנן עכ"פ אינו בסוג דבר הרצוי (מכשירי מצוה וכיו"ב).

ונקודת הביאור בזה, דלבד מענין הפרטי ומסויים שבכל מעשה מצוה (מילת הערלה, בסוכות תשבו וכו') יש בכל מעשה מצוה אף הענין הכללי והצד השווה דכל המצות, מה שמחליט לקיים דין התורה, וכל' חז"ל "עושה רצונו של מקום" "אמרתי ונעשה רצוני" (והפכו בכל עבירה, "עובר רצונו של מקום").

והנה, אף שבכל מכשירי מצוה דלעיל הוי ההכנה וההכשרה בהחפץ או בשייכות להחפץ שבו נעשית המצוה — אבל אינם חלק ופרט בהמצוה עצמה, היינו שאינם עשי'

כי ס"ל "אפשר בלא הילוך אבל במקום שההכשר מצוה כו' מוכרת, י"ל שגם ר"ש מודה דנעשה כגדר מצוה כו'.

39 יומא כד, א ואילך. ובפרש"י שם.

40 להעיר מלקו"ש ח"ה ע' 74.

36 זבחים יג, א במשנה (ת"ק ור"א). רמב"ם הלכות פסוה"מ פ"ג ה"ד.

37 ראה צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי. מהדו"ת נא, ג ובכ"מ.

38 וגם לר"ש (זבחים שם) ד"מכשיר בהילוך

לקראת שבת

יט

שהיא מאותה מין העשי' דהמצוה עצמה אלא רק מעשה אחר לגמרי המכין אל מעשה המצוה, דהכנת איזמל למילה אינה מעשה שהוא חלק מכריתת הערלה, עשיית סוכה ולולב אינה חלק מבסוכות תשבו כו', והולכת הדם אינה חלק מן הזריקה.

משא"כ הכא לענין תשובה, הרי כללות עניינה הוא כל' הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד⁴¹, שנא' יעזוב רשע דרכו וגו'⁴², וא"כ (אף שאין בה מסוג וענין פרטי דמצוה המסויימת, מ"מ) יש בה מעשה שהוא ממש באותו סוג ומין דענין הכללי שבמעשה המצוות וזכיות שעושה אחרי', דמעשה התשובה הוא באותו מין ותחום דענין הכללי שבמצות (ועבירות) – החלטה ברצון וגמירות בלב (לעשות רצונו של מקום). וכיון שהתשובה מאהבה והצמאון הנ"ל כו' נתעוררו ע"י הזדונות (שבהם ועמהם הוא מעשה התשובה), נעשו הזדונות גופא כזכיות⁴³.

ומצינו דוגמאות לזה בהלכה (עכ"פ מעין הנ"ל ובררך אפשר) אף בדין מכשירי מצוה, והוא במקום שמעשה ההכשר הוא מעשה שהוא באותו מין דמעשה המצוה עצמה, שאז נעשים מצוה ממש (ולא רק בתורת "מכשירין" וכיו"ב – כמכשירי מצוה שנמנו לעיל):

כגון מכשירי מצוה בתור חינוך קודם המצוה, כמו קרבנות ועבודות ימי המילואים (החנוך⁴⁴), דנחשבין חלק ממצות קרבנות שלאח"ז (שהם הכשר והכנה אלי'). מנחת חינוך דכהנים. חיוב האב לחנך בנו לת"ת שחיובו מה"ת⁴⁵. ועוד.

וכן מצינו לענין קיום כל המצות בזה"ז, דאיתא בספרי⁴⁶ עה"פ ואבדתם גו' ושמתם את דברי גו' – "אע"פ שאני מגלה אתכם כו' היו מצוינים במצות שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים⁴⁷". היינו שלהספרי קיומם עתה הוא כמו "חינוך" לקיומם האמיתי לעתיד. ועוד.

מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעלה לקיים מצותו, ונתבאר בזה (ראה לקו"ש חי"ד ע' 41 ואילך. וראה לקו"ש חי"ז ע' 236) כיון שאא"פ בלעדה – שזהו גדר המצוה, לכן יש לה מצוה – רבה דפו"ר).

44 ראה פרש"י תצוה כח, מא. צו ז, לז.

45 הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתן. וש"נ.

46 לעקב יא, יז. הובא בפרש"י שם.

47 וע"פ המבואר בפנים – מתורצת הקושיא המפורסמת שהרי המדובר במצות שאינן תלויות בארץ. וראה רמב"ן אחרי יח, כה.

41 ואף שצ"ל והשיב את הגזילה וכו' – הרי אפילו רשע גמור ובזמן שביהמ"ק הי' קיים – תומ"י כשהרהר תשובה נעשה צד"ג, כמפורש בקידושין שם. ראה חלקת מחוקק לשר"ע אה"ע סל"ח ס"ק מד, ב"ש שם סקנ"ה. וראה לקמן ע' 197 ואילך.

42 וממשיך "וכן יתנחם על שעבר כו'", וראה אגה"ת פ"א, ובלקו"ב לשם (אגה"ת עם ליקוט פירושים כו' קה"ת) ע' טז ואילך. ע' סו ואילך). לקמן שם.

43 ולפ"ז י"ל שהוא ע"ד מש"כ הר"ן (רפ"ב דקדושין) "דאע"ג דאשה אינה מצווה בפרי' ורבי'

לקראת שבת

ואף מעין הענין דזדונות נעשו לו כזכיות עצמו מצינו במצוות גופא (שדבר שהוא כמו איסור והיפך הדין – נחשב למצוה היכא שעל ידו נשלמת המצוה) – שעיר המשתלח ופרה אדומה (ועגלה ערופה), שדוקא העבודה⁴⁸ בחוץ (שהוא היפך מדין קדשים הרגיל, שמגדר דין קדשים דצ"ל לעולם בפנים, והכא חידשה תורה לעשות דבר שהוא כמו היפך דין קדשים הרגיל, ודוקא עי"ז) נעשית עבודה המכפרת (חטאת קרי' רחמנא (ע"ז כג, ב)) באותה כפרה שבכל הקרבנות שעבודתם בפנים דוקא, ועוד כפרה יותר מכן⁴⁹.

וכן מעין זה מצינו בפר דאלי' בהר הכרמל (בהוראת שעה). ועוד. ויותר מזה מצינו לו חבר, הא דארז"ל "מיני' ובי' אבא לשדי בי' נרגא"⁵⁰.

ועד"ז הכלל גדול בתורה⁵¹ דעל מנת לקיים פקוח והצלת נפש אמרה תורה שייעשה (אפילו) ע"י כל עבירות שבתורה, חוץ ממה שהוא ממש היפך כלל זה עצמו – שלש דיהרג ואל יעבור (שהחידוש בזה, שצריך להתיר עצמו למיתה אף דהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב⁵²), ועוד. ויש להאריך בכ"ז. ואכ"מ.

ה.

יקשה היאך נעמים לומר דמעשה עבירה עצמו
סופו להיות זכות, ויבאר על פי מה שמצינו בדיני דשיל"מ

נמצא מבואר דהזדונות עצמן נהפכים לזכות. ויש להקשות בזה, דע"פ הנ"ל נמצא דבר תימה, שכל מעשה עבירה יהא גדרו (לענין חומר הטומאה) בדומה ל"דבר שיש לו מתירין", וכהא דמצינו לענין נדר, דכיון שדין נדר דמצוה להשאל עליו ולהתירו ע"י חכם (נדרים נט, א), אף בזמן איסורו הוי גדרו שדומה למין ההיתר (היינו שיש כאן מיעוט בחומרת האיסור). וכדברי הר"ן הידועים (נדרים נב, א) בהא דדשיל"מ אינו בטל בתערובת היתר ברוב, דבאמת אף לדידן כל מין במינו שנתערב אסור במשהו, ורק שאנן קיי"ל דכל איסור

48) להעיר ממרז"ל דחיתו זוהי שחיטתו (יומא סד, א. וראה צפע"נ: הל' תשובה פ"ח ה"ד. הל' כלאים בסופו (כד, ד). שו"ת דווינסק ח"ב ב' לג. לסנהדרין קיא, ב. (רא, א)). ועפ"י המבואר בצפע"נ שם מובן דבשעיר המשתלח בא ענין דזדונות נעשו לו כזכיות בנוגע לכל ישראל – "כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם" (פרשתנו טז, כא).

49) ראה בכ"ז – אגה"ק סכ"ח. סהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה. – וסיבת היתרון אשר בזה ראה דרושי ביאור ענין הנסיונות (עה"פ כי מנסה לקו"ת דברים יט, א ואילך. ועוד), סהמ"צ להצ"צ בסופו (קפה, ב ואילך)).

50) סנהדרין לט, ב. וראה תניא רפל"א. ולהעיר מרמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ב.
51) סנהדרין עד, א.
52) מהרי"ט לכתובות קג, ב. שבט מוסר פ"ב. מלחמות היהודים ג, ח, ה. יוסיפון פ"א. חוה"ל בטחון ד'. פני' לב"מ נט, א. יעב"ץ לכתובות קג, ב. תשובה מאהבה ח"ג תט. שו"ת יודא יעלה יו"ד שנה. הגהות נטנון ליו"ד שמה. שו"ת אבן יקרה יו"ד נו. רמתים צופים לתרב"א רפי"ד ע' 163. שו"ת בשמים ראש שמ"ה. חת"ס יו"ד שכו. ירוש' סנה' פ"י ה"ב ובקה"ע. מדרש תהלים קכ, ד. וראה תו"ש נח (ט, ה סקל"א).

שנתערב בהיתר הוי מין בשאינו מינו, דהאיסור מין אחר הוא ואזלינן בתר שמא, ולכך דשיל"מ "שאינ דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי . . שהרי . . סופו להיות ניתר", ו"השווי (בענין איסור והיתר) נותן שלא יהיו בטלין" כמין במינו. ע"ש בארוכה.

וא"כ, אף בנדרו"ד נאמר מעין זה לענין חומר טומאת מעשה העבירה, דאע"ג שמעשה עבירה הוא, כיון שע"י תשובה תתהפך הטומאה עצמה לזכי, ותשובה מצוה היא⁵³, יהא גדר מעשה העבירה מתחילתו מעין "דבר שיש לו מתירין"⁵⁴, ואין טומאה שבו חמורה כ"כ?!

והנראה לבאר בזה, ע"פ מה שמצינו בדין דשיל"מ גופא, דדוקא דבר שבשעת האיסור עומד להיתר הוי בגדר זה, ולכך קיי"ל דדבר שאין לו מתירין אלא ע"י טרחא והוצאות אינו בכלל דשיל"מ (תוד"ה טבל ע"ז עג, ב. ועוד – נסמן באנציקלופדי' תלמודית ערך דבר שיש לו מתירין ע' ז). לא מיבעי בנדרים, שהתרת החכם עוקרת הנדר מעיקרו⁵⁵ כיון שבאה ע"י⁵⁶ "חרטה ופתח" והוי כמו נדר בטעות שלא חל מלכתחילה⁵⁷. אלא אף במתיר שהוא רק מכאן ולהבא, כהקדש ומעשר שני שאף הם בגדר דשיל"מ כיון שאפשר בפדי⁵⁸ – מ"מ, אף בשעת האיסור עצמה עומד הדבר להיתר, דהאיסור מתחילתו קבעה תורה דינו שיכול להיות ניתר, והוי כאילו נעשה האיסור על תנאי⁵⁹ שאחר כך יוכל להתירו, ולכך אף בשעת איסורו מיקרי דשיל"מ.

וא"כ, בתשובה – ודאי לא נוכל לומר דהתשובה מועלת מחמת שבשעת עשיית האיסור ניתנה מלכתחילה האפשריות לתשובה, דהא מעשה האיסור ודאי כל כולו נגד התורה, אף

דמעשה עבירה הוי בגדר דבר שיש לו מתירין (שאינו בטל), לא הי' צ"ל דין ומשפט האדם באופן שנדון אחר רובו (רש"י ותוס' ר"ה טז, ב. תניא פ"א).

55) כתובות עד, ב.

56) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך התרת נדרים ע' שמת ואילך. וש"נ.

57) תוד"ה מר זוטרא נזיר כב, א. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם ע' שלז"ח. וש"נ.

58) נדרים נח, רע"א. רש"י, תוס' ועוד שם.

59) להעיר גם מכלי יקר שצויין לקמן הערה 64.

53) ראה לקו"ש שם ע' 210 הערה 40. ובארוכה לקו"ש ח"י ע' 18 – חידושים וביאורים בש"ס (ירושלים תשל"ט) סי' יח.

54) כמובן אין הכוונה לדין דבר שיש לו מתירין כפשוטו, שהרי השקו"ט היא בנוגע למעשה העבירה שכבר אינה במציאות [דאילו באופן שהדבר איסור (שנעשה מציאות של איסור ע"י מעשה העבירה) עדיין קיים, ע"י תשובת האדם לא ייעשה להיתר^א] אלא הכוונה ברוחניות הענינים, בנוגע להחיות כו' של מעשה העבירה (המבואר בתניא פ"ז. ובכ"מ).

ואולי י"ל (לחידודא עכ"פ) שנפק"מ, שאת"ל

ב) ואזרבה – זה התשובה (כפרה), בל' חז"ל לא יוכל לתיקון (חגיגה ט, א. יבמות כב, ב. תניא ספ"ז) וראה פרש"י יבמות (שם ד"ה השתא) "עונו". ולאידך, ע"י תשובה גדולה ביותר – ג"ס מה שהוליד . . (שעה"ת לאדהאמ"צ ח"ב מב, ד. ועד"ז שם ח"א נד, ד. וראה הקדמה לפוקח עורים ע' 30 ואילך).

נגד מצות התורה לעשות תשובה⁶⁰. ויתירה מזו – "האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה"⁶¹, היינו שבשעת האיסור אין אנו יכולים כלל לומר שעומד הוא להיטר.

ולכך ודאי אין מכאן קולא בטומאת מעשה עבירה, לדמותו כעין "דבר שיש לו מתירין". רק ה"היתר" דתשובה מועיל רק בשעתו בדרך חידוש – שנתנה תורה כח לתשובה לשנות עתה באופן מחודש הזדונות שבעבר לזכיות⁶² (מבלי שהאיסור "עמד" לכך כלל מתחילה).

ו.

יסיק דעפ"ז נמצאת מעלה בתשובה יותר מכל דיני התורה לענין "חלות" למפרע

ונמצינו למדים מעלה מיוחדת בתשובה, מה שלא נמצא בכל התורה כולה לענין "חלות" למפרע. דבכל מקום שמצינו לדינא דבר המועיל למפרע, אין כאן שינוי העבר (ממש⁶³), רק שכיון שמלתחילה נעשה הדבר באופן הנותן מקום לשנותו אח"כ מעיקרו, כנ"ל. וע"ד העושה דבר על תנאי ומפרש "מעכשיו", שבשעת קיום התנאי חל הדבר למפרע – הא גופא שבכח התנאי לפעול למפרע הוא כיון שמלכתחילה נעשה הדבר על תנאי.

וכן בהתרת נדרים – נת"ל שהוא ע"י "חרטה ופתח" בנדר מתחילתו. ואפי' למ"ד שהפרת הבעל עוקרת אף היא את הנדר מעיקרו (ראה אנציקלופדי תלמודית ערך הפרה ע' קיג ואילך. וש"נ. לקו"ש חכ"א ע' 325 הערה 45 ובשוה"ג שם), אף שאין הפרת בעל ע"י חרטה – מ"מ, י"ל גדר הדבר דמצד דין התורה ניתנה מלכתחילה האפשריות להפרה בעת עשיית הנדר (וע"ד המבואר לעיל לענין פדיון, ורק ששם גדר הפדיון שאמרה תורה הוא שיפעל רק מכאן ולהבא, משא"כ הכא). ועל דרך הא דאמרו (כתובות ג, א. וש"נ) כל המקדש אדעתא דרבנן

הערה 14) בטעם שנעשו כזכיות "הואיל ועי"ז בא לאה"ר זו". ומפורש בפרש"י יומא (פו, א ד"ה כאן מאהבה) שע"י תשובה מאהבה "נעקר עונו מתחלתו", וכש"כ בתשובה מאהבה גדולה ביותר – העושה את הזדונות לזכיות, שהיא אופן נעלה יותר בתשובה מאהבה (ראה בארוכה לקו"ש ח"י"ז שנסמן בהערה הנ"ל).

63) אף שגם בהם ישנו ענין מעין שינוי העבר, ולדוגמא בהתרת נדר שעכ"פ עד שהחכם מתיר את הנדר ה"י אסור (ראה רא"ש נדרים נב, ב. ועוד) וכן בתנאי גם כשאומר מעכשיו (ראה הנסמן בלקו"ש ח"ו ע' 54 הערה 39. שם ע' 92 הערה 36. ח"ח ע'

60) ולכן אף שישנה מצות התשובה (והאפשריות ע"ז) גם בשעת החטא (וראה לקו"ש ח"ח ע' 122 ואילך בענין "תקנתא דתשובה", ע"ש) – מ"מ אין לייחס זה להאדם, כי מצד מצבו הוא, הרי הוא מנגד לרצון זה. וק"ל.

61) משנה סוף יומא (פה, ב).

62) שהרי אין הפירוש שנעשים כזכיות רק מכאן ולהבא, כ"א שנעשים זכיות למפרע, וכהמובא דהמקדש ע"מ שלא חטאה – וחטאה ועשתה אח"כ תשובה הנ"ל – ה"ז מקודשת (ראה צפע"י על הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב בסופה. לקו"ש ח"י"ז ע' 185). וראה ביאור אדה"ז (הובא לעיל

לקראת שבת

כג

מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושיו מלמפרע⁶⁴.

משא"כ בתשובה בעינן עתה לשנות העבר, דמצד העבר הוי מעשה העבירה דבר איסור בהחלט, שאין בו שום מקום ל"היתר". ועתה ע"י התשובה מתהפך ל"זכי".



מישראל הוא ברשות ב"ד . . וכל נודר דומה כאלו
התנה בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הב"ד עמו". וראה
ציונים לתורה להר"י ענגל כלל כג.

58 הערה *48).

64) וראה עד"ז כלי יקר מטות ל, ג – אלא ששם
כ' שמפני שהאשה ברשות הבעל או האב הוי כאלו
נדרה על דעתם. ובנוגע להתרה מפרש ד"כל איש

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת הש"ת

מעלת היהודי הפשוט

כשיבוא משיח צדקנו הוא ישתעשע עם היהודים הפשוטים בעלי מסירות הנפש,
ועבורם יהי' היכל מיוחד, שבעלי מדע גדולים ביותר יתקנאו בהם

. . . ובוזה יבואר הסיפור אשר שמעתי בשנת תרס"ה מהישיש החסיד ר' יצחק ז"ל
רובאשאו מפטרבורג, אשר הוא הי' באותו מעמד.

בביית הקנמוניסטים

בעת שהי' הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע
בפטרסבורג בשנת תר"ג, התאספו – ברשות המלכות – הקאנטאניסטיץ*, אשר עבדו
בחילות העומדים בפטרסבורג ובהגליל, כשש מאות איש והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק

(*) הם אלו אשר נלקחו בעל כרחם לעבודת המלך, והעיקר שהיו מכריחים אותם ביסורים קשים ומרים
להשתמד, ר"ל, והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הי' אחד מראשי
המתעסקים נגד החוטפים הידועים, והי' מחזיק את הקאנטאניסטן בסכומים גדולים, וגם הי' שולח אליהם
אנשים לחזקם וללמדם.

לקראת שבת

כה

אדמו"ר צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אמר לפניו מאמר חסידות בשפה המדוברת מה שפעל בהם התעוררות עצומה, והרבה מהם בכו במר נפשם בעת שמעם את המאמר.

אחר זה יצאו כחמש עשרה איש, בתור באי כח מכל חבורת האנשי חיל, ויגשו אל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ויאמרו:

רבי, אנו יהודים מקולקלים ("צוקאליעציעטע"), איננו יודעים ללמוד, איננו יודעים שום דבר, אנו שומרים על האמונה, ויודעים את המילים של תפילות החול השבת והימים טובים, ברכות וכמה פרקי תהלים, אך בלי להבין את משמעותן ("אהן דעם טייטש")

מיהו יהודי בריא וחזק?

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ענה להם:

יהודי שמאמין בהשם יתברך, שהוא בורא העולם, ומחיי את העולם עם כל ברואיו עם השגחתו ית' הפרטית, ונתן לנו את התורה והמצוות הקדושים ("הייליקע תורה און מצות"), ויודע את המילים של התפילות, הברכות וכמה פרקי תהלים, מתפלל, עושה ברכה, קורא קריאת שמע ואומר תהלים, הוא יהודי בריא וחזק ("א שטארקער געזונטער איד"), תהיו בריאים בגוף ובנשמה, השי"ת יתן לכם בריאות בכתים שלכם.

. . גזירת הקאנטאניסטן – אמר כ"ק אדמו"ר – הוא מעין מלחמת היונים שהיתה מלחמה רוחנית, ואין לשער גודל יקרת וחשיבות תפילתם והתהלים שלהם למעלה יותר מן המתפללים בכוונת האריז"ל, כי כל עבודתם הוא במסירות נפש ומצד אמונה פשוטה, בלי שום תערוכת שכל וידיעה, ועיקר הכל הוא מסירות נפש.

כשיבוא משיח צדקנו – אמר כ"ק אדמו"ר – הוא ישתעשע עם היהודים הפשוטים בעלי המסירות נפש, ועבורם יהי היכל מיוחד, שבעלי המדע הגדולים ביותר יתקנאו בהם, מי לנו גדול מהרמב"ם שבא לאמונה הפשוטה מתוך הכרה, שהוא עם דעתו הגדולה, יתפלא על הכוחות הרוחניים שיש ליהודים, ושחשים אלוקות ("דערהערין געטליכקייט"), כאלו אנשים פשוטים, עמי־ארצות פשוטים יגיעו גבוה כל כך.

העולם הזה והעולם הבא

החסיד ר' חיים – בנו של ר' שלמה אופה הלעקאח מוויטבסק – אמר: רבי, כיצד נהיים יהודי פשוט תמים ובעל מסירות נפש?

והשיבו כ"ק אדמו"ר: מה אתה חושב, זה אכן קשה הרבה יותר מלהיות בקי בש"ס ("קלאהר ווערין ש"ס") – כי החסיד ר' חיים הי' בקי בש"ס ומשכיל גדול בחסידות, והגם שהי' בעל עסק הי' רוב המעת לעת עוסק בתורה ועבודה – ואחר הפסיקו בהתבוננות בינו לבין עצמו אמר כ"ק אדמו"ר:

לקראת שבת

ישנה רק עצה אחת, זהו קבלת עול, מכיון שקבלת עול משנה את המהות וע"י קבלת עול של עבד פשוט, שבשעה שהוא ישן גם אז ניכר עליו עול העבדות שלו, אזי יכול אפילו למדן וגאון, לבוא ג"כ למעלה ולחשיבות של יהודי פשוט תמים בעל מסירות נפש.

וכל זה הוא המעלה של היום לעשותם שהוא בעולם הזה דוקא, לפי דבעולם הזה אפשר גם כן לראות אלקות, זעהן געטליכקייט, וכמבואר בארוכה בביאור ענין ומבשרי אחזה אלוקה, שהאדם מחיות נפשו וגופו יודע משיג ומרגיש את החיות אלקי אשר בעולם, והיינו דגם שהעולם הזה הוא גשמי וחומרי מכל מקום יש בו חיות אלקי.

והעולם הבא אם שהוא עולם רוחני נשמות, מלאכים, ואלקות בגלוי, דבעולם הזה האלקות הוא בהסתר, ובעולם הבא הנה האלקות בגלוי, בעולם הזה מרגישים אלקות ("פילט מען געטליכקייט"), ובעולם הבא רואים אלקות ("זעהט מען געטליכקייט").

